

casu Knutzen, der var embedsmænd som de selv. Betydningen heraf er det altid vanskeligt at påvise sikkert, men den bør ikke overses, og netop for Nytårskrisen, der var sat i værk på lavere politisk plan, kan den have været betragtelig.

Henning Poulsen

Knud J.V. Jespersen: *Med Hjælp fra England. Special Operations Executive og den danske Modstandsbevægelse 1940-1945*. Bind I: Det lange Tilløb 1940-1943. (Odense Universitetsforlag, 1998). 394 s., 250 kr. Bind II: Den væbnede Kamp 1943-1945. (Odense Universitetsforlag, 2000). 493 s., 300 kr.

I 1950'erne kortlagde Jørgen Hæstrup strukturerne i den danske modstandsbevægelse i de banebrydende arbejder *Kontakt med England* og *Hemmelig Alliance*. Navnlig i den første, men også i den anden bog lagde han afgørende vægt på den rolle, den britiske faldskærmsorganisation SOE havde spillet i udviklingen af dansk modstand. Dengang var adgang til SOE's arkiv ikke at få, og det er denne mangel, Knud J.V. Jespersen med sit nye værk råder bod på. Så langt det lader sig gøre, for arkivet er kun fragmentarisk bevaret efter en summarisk og vilkårlig kassationsproces, der blev foretaget kort efter krigen.

Det er naturligt, at de to bind hver modsvarer et af Hæstrups arbejder med samme skillelinie i efteråret 1943, og problemstillingen og til en vis grad skrivemåden minder om det klassiske forelæg. Det oplagte spørgsmål er derfor, hvad den nye undersøgelse rummer af tilføjelser og korrektioner til, hvad Hæstrup skrev for 40-50 år siden.

Svaret er noget, men faktisk ikke meget. Skønt Hæstrup arbejdede med et intrikat materiale af indsamlede beretnin-

ger og dokumenter, der i bedste fald rummede, hvad der gik ud fra London, og skønt han nærrede inderlig foragt for den knæsatte kildekritik, rækker de nye dokumentstudier ikke afgørende det billede af SOE og dens danske aktiviteter, han i sin tid tegnede. Hvad hovedlinierne angår, må Knud J.V. Jespersens indsats beskrives sådan, at han føjer en solid dokumentation til Hæstrups intuitive forståelse.

På den anden side rummer arbejdet væsentlige uddybninger af billedet. Det påvises detaljeret, hvordan England og SOE mod krigens slutning i nok så høj grad satte lid til et fremtidigt samarbejde med de store politiske partier som til at bygge på Frihedsrådet, der efter opfattelsen hinsides Nordsøen ikke talte personligheder med gennemslagskraft, bortset fra Mogens Fog. Med delvis støtte i andre arbejder uddybes også, hvordan England i 1942-43 nok støttede modstanden, men ønskede at undgå konflikt med de regeringsbærende partier, ja oven i købet pålagde BBC at dæmpe kritikken af Scavenius ned, da han i november 1942 blev statsminister. Som nærmere behandlet i et tidligere nummer af dette tidsskrift køber Knud J.V. Jespersen i modsætning til Hæstrup heller ikke Flemming B. Muus' forklaring om, at han satte sabotageoffensiven i juli-august 1943 i gang efter et såkaldt »go ahead«-telegram fra London.

Der er enkelte andre korrektioner af detaljer i Hæstrups fremstilling. Således påvises, at Borch Johansen ikke, som han selv forklarede efter krigen, undslap det danske politis varetægt ved en snedig manøvre, men ved at misbruge et frit lejde, han havde fået til at rydde sin lejlighed for belastende materiale. Men der er også en detalje, som burde være korrigeret, men ikke er blevet det, nemlig at befrielsen af fangerne på Shellhusets øverste etage var et af formålene med bombardementet i foråret

1945. I anden litteratur, hvortil der er henvist, fremhæves det, at Svend Truel- sen i sin pep talk gik ud fra, at fangerne ville blive dræbt, og forsikrede piloter- ne om, at den danske modstandsbe- vægelse accepterede at ofre de få for de mange. At de sigtede på og ramte de nederste etager, var gængs teknik.

Det kan diskuteres, om de mange de- tails spørgsmål, der behandles, stadig kan forekomme lige interessante. I hvert fald har det i et enkelt tilfælde ført til, at opsigtsvækkende nyt forsvinder i mængden. I bind I s. 207f nævnes det således kun en passant, at det var aftalt mellem SOE og SIS, at det efterret- ningsmateriale, der kom fra Hærens Ef- terretningstjeneste og – må man formode – dens illegale afløser efter 29. au- gust 1943, i Stockholm blev overdraget den regulære efterretningstjeneste SIS og altså ikke, som Gyth har forklaret og siden Hæstrup og H.C. Bjerg godtaget, strandede hos SOE i Baker Street. På den baggrund forstår man bedre, at Montgomery i maj 1945 over for gene- ral Gørtz brugte udtrykket »Second to none«, ikke om modstandsbevægelsen som helhed, men specielt om efterret- ningstjenesten. Det må give anledning til, at man endelig foretager en ind- holdsanalyse af det velbevarede Stock- holmsarkiv og får undersøgt, hvad det var for efterretninger, der kom fra Dan- mark.

Naturligvis ligger dette uden for Knud J.V. Jespersens emne. Men på et andet område savner man svar, som SOE-arkivet muligt kunne give. Det gælder spørgsmålet om, hvilke mål der fra England blev betegnet som lønsom- me for sabotagen i Danmark, da det er klart, at dens effekt i høj grad afhang af den strategi, der lå til grund for den. Vi kender det britiske ønske om sabotage af tysk transport, og en passant nævnes i bogen også skibsværfterne. Men hvad ellers? Havde engelsk styring nogen be-

tydning, eller var den danske sabotage henvist til selv at gætte på, hvor der kunne være flaskehalse i den tyske rust- ningsøkonomi? For en rimelig vurde- ring af dens indsats er dette spørgsmål vigtigt, men desværre ubesvaret.

I det nye arbejde som i Hæstrups fyl- der spørgsmålet om den illegale hær, der aldrig kom i funktion, mere end den sabotage, der faktisk blev udført. Men det er nu klart belyst, at England faktisk ikke rigtig vidste, hvad det skulle stille op med den modstandshær, det fra vin- teren 1944 fik stablet på benene, da de allierede stabe aldrig regnede med, at krigen ville nå dansk grund. Knud J.V. Jespersen fremhæver til slut det para- doks, at SOE i 1942 forkastede den så- kaldte P-plan, fordi den kun sigtede mod at opretholde ro og orden efter det tyske nederlag, men ikke desto mindre i krigens sidste måneder lagde stærk vægt på at begrænse modstandshærens aktiviteter til just at tjene dette formål.

Alt i alt kan der godt stilles spørgs- målstejn ved, om de trods alt beskedne nye resultater fordrede et værk på 800 sider. På den anden side behandler den en historie, der godt kan tåle at blive fortalt igen, og man må vel tolke fra- været af notetegn i teksten – henvisnin- ger til materialet findes dog bagest i bo- gen – som en bestræbelse på at nå et bredt publikum. Så meget mere må man dog undre sig over, at originalsproget er bibeholdt i alle citater på engelsk og en- kelte på tysk. Hvorfor ikke oversætte dem og placere de originale citater i no- terne? Det havde gjort værket så læs- bart, som det fortjener at blive.

Henning Poulsen

Erik Haaest: *Intet nyt fra Østfronten. Beretningen om Regiment 24 Däne- marks sidste Kommandør*. Fortalt af ham selv i frontbreve. Sat i perspek- tiv af Erik Haaest. (Bogan, 1998). 350 s., 285 kr.